

УДК 371.13: 316.774

Васянович Григорій Петрович

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри гуманітарних наук і соціальної роботи
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, м. Львів, Україна
ORCID ID 0000-0002-2346-193x
smetanochka@ukr.net

Герганов Леонід Дмитрович

доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри інженерних дисциплін
Дунайський інститут Національного університету «Одеська морська академія», м. Ізмаїл, Україна
ORCID ID 0000-0003-3467-5244
gerganovleonid@gmail.com

Бешок Тетяна Віталіївна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики дошкільної та початкової освіти
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка, м. Кременець, Україна
ORCID ID 0000-0003-0741-2430
tanjabehok@gmail.com

ДІАГНОСТИКА РІВНІВ СФОРМОВАНOSTІ МЕДІАГРАМОТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Анотація. У статті розкрито результати проведеного діагностичного дослідження перевірки рівнів сформованості медіаграмотності в майбутніх учителів початкових класів. З'ясовано поодинокі випадки впровадження в навчально-виховний процес медіаосвітніх технологій, недостатнє вміння майбутніми вчителями початкових класів критично аналізувати та перевіряти інформацію, отриману з різних медіа. Досліджено, що в навчальних планах вищих педагогічних навчальних закладів не передбачено дисциплін медіаосвітнього спрямування, на відміну від ЗВО Польщі, де студенти вивчають курс «Медіа в освіті». Виявлено низький рівень медіаграмотності майбутніх учителів початкових класів, їх невміння та небажання перевіряти інформацію, отриману з різних медіа з метою формування власного критичного мислення. Розкрито сутність понять «медіаосвітні технології» та «медіаграмотність майбутніх учителів». Визначено педагогічні умови формування медіаграмотності в майбутніх учителів початкових класів. Схематично відображено складові медіаосвітніх технологій, основою яких є: медіазнання, медіавміння, медіанавички та медіацінності. Визначено критерії сформованості медіаграмотності майбутніх учителів початкових класів: ціннісно-мотиваційний, інформаційно-пізнавальний, діяльно-практичний та креативний. Доповнено зміст навчальних дисциплін «Педагогічна творчість», «Педагогічна етика», «Технології соціально-педагогічної роботи», «Психолого-педагогічний тренінг» матеріалами медіаосвітньої проблематики. Організовано опитування студентів за допомогою соціальної мережі «Фейсбук». Створено власний блог «Медіаграмотність» із метою підвищення рівня знань молоді в галузі медіаосвіти. Акцентовано увагу на навчально-методичних посібниках для вчителів початкової школи «Медіаграмотність у початковій школі» й «Медіаграмотність та критичне мислення в початковій школі». Роботу зі студентами спрямовано на опрацювання матеріалів соціальних мереж, сучасних інформаційно-пізнавальних сайтів, на основі чого розроблено та впроваджено квести та тренінги актуальної медіаосвітньої проблематики.

Ключові слова: медіаосвіта; медіаграмотність; медіаосвітні технології; майбутні вчителі початкових класів; професійна підготовка; Нова українська школа, компетентності учня; інформаційна медіаграмотність.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. На сучасному етапі швидкого інформаційного розвитку суспільства актуальною постає проблема впливу медіа на життя та діяльність людини,

бо особливо значний вплив медіа мають на дітей, адже з раннього дошкільного віку вони використовують не лише різні технічні засоби (телефони, планшети), а й мають безпосередній зв'язок із різними медіаресурсами (мультфільми, ігри), які впливають на їх розвиток.

В умовах сьогодення значна частина життєвих подій, роботи та спілкування перемістилась у віртуальний простір. Дитина є активним учасником сучасного медіапростору, вона живе в інформаційному суспільстві, тому забрати від неї сучасні медіазасоби неможливо та й недоречно. Ми маємо навчити дітей ефективно використовувати медіаресурси для власного особистісного розвитку.

Гостро постає необхідність покращення навичок критичного мислення, уміння розпізнавати маніпуляцію, пропаганду, уміння знаходити і раціонально застосовувати потрібну пізнавальну інформацію. Медіаграмотність та інформаційна компетентність прирівнялися до базових компетентностей людини, як-от уміння читати і писати.

Ознайомлювати дітей з основами медіаграмотності необхідно ще з дошкільного віку, залучаючи до цього процесу батьків, вихователів і все оточення дитини. Тому актуальною стає проблема навчання дітей раціонально використовувати медіазасоби, розрізняти негативні та маніпулятивні впливи, повідомити, як правильно знаходити, сприймати й аналізувати потрібну інформацію. Необхідно зробити час перебування в Інтернеті безпечним, корисним, пізнавальним та цікавим.

Саме тому в Концепції Нової української школи (2018-2019 рр.) [1] однією із ключових компетентностей учня є інформаційна медіаграмотність. У новому Державному стандарті початкової освіти [2] міститься змістова лінія медіаграмотності, тобто школяр НУШ має засвоїти навички зі сприйняття, аналізу, інтерпретації, критичного оцінювання інформації з різних медіа. Учитель Нової української школи покликаний навчати дітей працювати з інформацією, тому передусім сам повинен бути медіаграмотним.

З огляду на зазначене набула актуальності проблема діагностики рівнів медіаграмотності майбутніх учителів початкових класів з метою подальшого вдосконалення процесу їх професійної підготовки до роботи в НУШ, підвищення обізнаності у сфері медіа, грамотності у використанні сучасних медіазасобів, компетентності в галузі медіаосвіти.

Адже не секрет, що значна кількість учителів як сільських, так і міських шкіл через надмірну зайнятість, величезну методичну роботу та роботу з документами не виявляють достатньої зацікавленості в тому, щоб вивчати основи медіаграмотності, можливості медіаосвітніх технологій (далі МОТ), шляхи їх використання в навчальному процесі з метою саморозвитку, формування критичного мислення як основу підвищення рівня медіаграмотності своїх вихованців. До цього додається недостатня матеріально-технічна база, відсутність мотивації, низька заробітна плата тощо.

Сучасна молодь більшість свого часу проводить у соціальних мережах, блукаючи сайтами Інтернету, і дуже часто не задумується над тим, як використати свій час перебування у всесвітній павутині максимально корисно і пізнавально.

Отже, актуальним залишається питання проведення та узагальнення результатів діагностики рівнів медіаграмотності майбутніх учителів початкових класів, підготовки їх до впровадження медіаосвіти у сучасній Новій українській школі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Концептуальні засади формування комп'ютерної грамотності, інформаційної культури педагога, перспективи впровадження інформаційно-комунікаційних технологій вивчаються багатьма вітчизняними дослідниками, серед них: В. Биков [4], І. Галаган [5], Р. Гуревич [6], М. Жалдак, М. Кадемія [6], Н. Кушнір, А. Коломієць [7], Н. Морзе [8], Л. Петухова [9, 15], О. Співаковський [9] та ін.

Питання теорії та практики впровадження медіаосвіти в освітній процес з метою підвищення рівня медіаграмотності педагогів досліджують: Г. Васянович [10], Н. Духаніна [11], Ю. Казаков [12], А. Литвин [13], Г. Онкович [14], І. Сахневич [16] та інші.

Проблеми медіаосвіти у вищій школі є предметом наукових зацікавлень відділу теорії та методології гуманітарної освіти Інституту вищої освіти НАПН України (під керівництвом Г. Онкович), який сконцентрував увагу на медіадидактиці, медіаосвітніх технологіях. Наукові дослідження в цьому аспекті здійснили Р. Бужиков [17], О. Янишин [18], Н. Духаніна [19], Д. Заруба [20] та ін. Під керівництвом співробітників відділу підготовлено матеріали з теледидактики, радіодидактики, медіамузики, готуються спецкурси з медіаосвіти для ЗВО. У всеукраїнському тижневику «Освіта» започатковано випуск газети «Медіаосвіта».

Академія української преси, яка була заснована у 2001 році й дотепер підтримується європейськими й американськими інституціями, допомагає поінформованому та критичному сприйняттю медіа українським суспільством.

У контексті нашого дослідження інформаційному окультуренню суб'єктів діяльності (викладачів, студентів, вчителів, учнів загальноосвітніх навчальних закладів, батьків) сприятимуть медіаосвітні технології, які формують критичність стосовно різноманітних медіа, уміння не піддаватися маніпулятивному впливу, естетичні та художні смаки; передбачають навчання теорії і практики застосування інформаційно-пізнавальних медіатекстів у навчальному процесі та самоосвіті.

Розробники навчальної програми «Медіаосвіта (медіаграмотність)» (для слухачів курсів підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників) характеризують «медіаосвітні технології» як «методично-організаційні засоби навчального процесу з використанням періодичних видань, радіо, телебачення, кіно, а також програмно-апаратних засобів і пристроїв, що забезпечують операції збирання, оброблення, накопичення, збереження і передавання інформації» [21, с. 9]. Запропоноване визначення, на нашу думку, характеризує медіа як засіб удосконалення навчально-виховного процесу.

О. Янишин кваліфікує «медіаосвітні технології» як «такі, що існують в арсеналі медіаосвіти і забезпечують розв'язання навчально-виховних завдань на основі використання одного із засобів масової інформації» [18, с. 105]. І. Сахневич стверджує, що «медіаосвітня технологія» є «процесом усіх можливих дій, способів, методів побудови навчально-освітньої діяльності з залученням медіаосвітніх засобів із метою формування медіакультури особистості студента (майбутнього фахівця) на рівнях медіаграмотності, медіакомпетентності та медіаобізнаності» [16].

У Концепції впровадження медіаосвіти в Україні, схваленій постановою Президії Національної академії педагогічних наук України 20 травня 2010 року, протокол № 1–7/6–150 [3], визначено основні поняття та категорії, дотичні до медіаосвіти, однак тлумачення дефініції «медіаосвітні технології» не пропонується.

Метою застосування МОТ у професійній підготовці майбутніх учителів є формування їхньої медіаграмотності. У «Концепції впровадження медіаосвіти в Україні» «медіаграмотність» трактується як «рівень медіакультури, який стосується вміння користуватися інформаційно-комунікативною технікою, виражати себе і спілкуватися за допомогою медіазасобів, свідомо сприймати і критично тлумачити інформацію, відділяти реальність від її віртуальної симуляції, тобто розуміти реальність, сконструйовану медіаджерелами, осмислювати владні стосунки, міфи і типи контролю, які вони культивують» [3]. Зауважимо, що в запропонованому визначенні не звертається увага на оволодіння теоретичними знаннями в галузі медіа, уміннями застосовувати МОТ у навчальному процесі, створенні власних навчально-

пізнавальних медіатекстів. У контексті нашого дослідження більш вагомим є тлумачення «медіаграмотності», запропоноване І. Жилавською: «Вміння аналізувати та синтезувати медійну реальність, вміння «читати» медіатекст, здатність використовувати медійну техніку, знання основ медіакультури, тобто результату медіаосвіти» [22, с. 85].

У підручнику «Медіаосвіта і медіаграмотність» В. Іванова, О. Волошенюк [21] термін «медіаграмотність» визначається, як «сукупність знань, навичок та умінь, які дозволяють людям аналізувати, критично оцінювати і створювати повідомлення різних жанрів і форм для різних типів медіа, розуміти й аналізувати процеси функціонування медіа в суспільстві, та їхній вплив».

Суттєвими досягненнями університетів Польщі є вивчення студентами таких дисциплін, як «Медіапедагогіка», «Медіа в освіті», а також ґрунтовний аналіз майбутніми фахівцями розробленого на веб-порталі «Медіаосвіта» навчально-методичного забезпечення [23. С. 265].

Невирішені аспекти проблеми. Беручи до уваги актуальність проблеми ефективного використання сучасних медіа і недостатність дослідження рівнів обізнаності майбутніх учителів початкових класів в галузі медіаосвіти, нами було організовано та проведено експериментальне дослідження, спрямоване на визначення рівнів грамотності студентів педагогічних навчальних закладів щодо можливостей сучасних медіазасобів.

Отже, актуалізується **мета статті:** оприлюднення результатів проведеного діагностичного дослідження рівнів сформованості медіаграмотності в майбутніх учителів початкових класів для розкриття актуальності зазначеної проблеми; підвищення фахової підготовки студентів спеціальності «Початкова освіта».

2. МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Із метою перевірки рівнів сформованості медіаграмотності в майбутніх учителів початкових класів було організовано й проведено педагогічний експеримент у реальних умовах навчального процесу. Здійснений аналіз наукової літератури з проблеми дослідження для розкриття понять «медіаосвітні технології», «медіаграмотність майбутніх учителів» передбачав широке використання теоретичних методів.

Для одержання повних достовірних експериментальних даних, що адекватно відображають стан досліджуваної проблеми, ми застосовували сукупність різних методів дослідження:

- 1) спостереження за ходом навчально-виховного процесу в закладах вищої освіти;
- 2) бесіди зі студентами та викладачами;
- 3) вивчення та аналіз навчальних планів, програм, документації педагогічних ЗВО;
- 4) спостереження за діяльністю учасників навчально-виховного процесу;
- 5) анкетування студентів та викладачів;
- 6) опитування студентів за допомогою соціальної мережі Фейсбук, створення власного блогу «Медіаграмотність» з метою бліц-опитування студентів стосовно рівня знань у галузі медіаосвіти.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Із метою глибинного дослідження проблеми, категоріального аналізу базових понять вважаємо за необхідне подати складові медіаосвітніх технологій, які сприяють формуванню медіаграмотності в майбутніх учителів початкових класів (рис. 1.).

На нашу думку, поняття «медіаосвітні технології» – це спосіб організації навчально-виховного процесу, який передбачає використання друкованих, аудіовізуальних, комп’ютерних та інтернет-технологій і максимально забезпечує виконання основної мети професійної підготовки майбутнього вчителя, що сприяє високому розвитку освітньої системи держави.

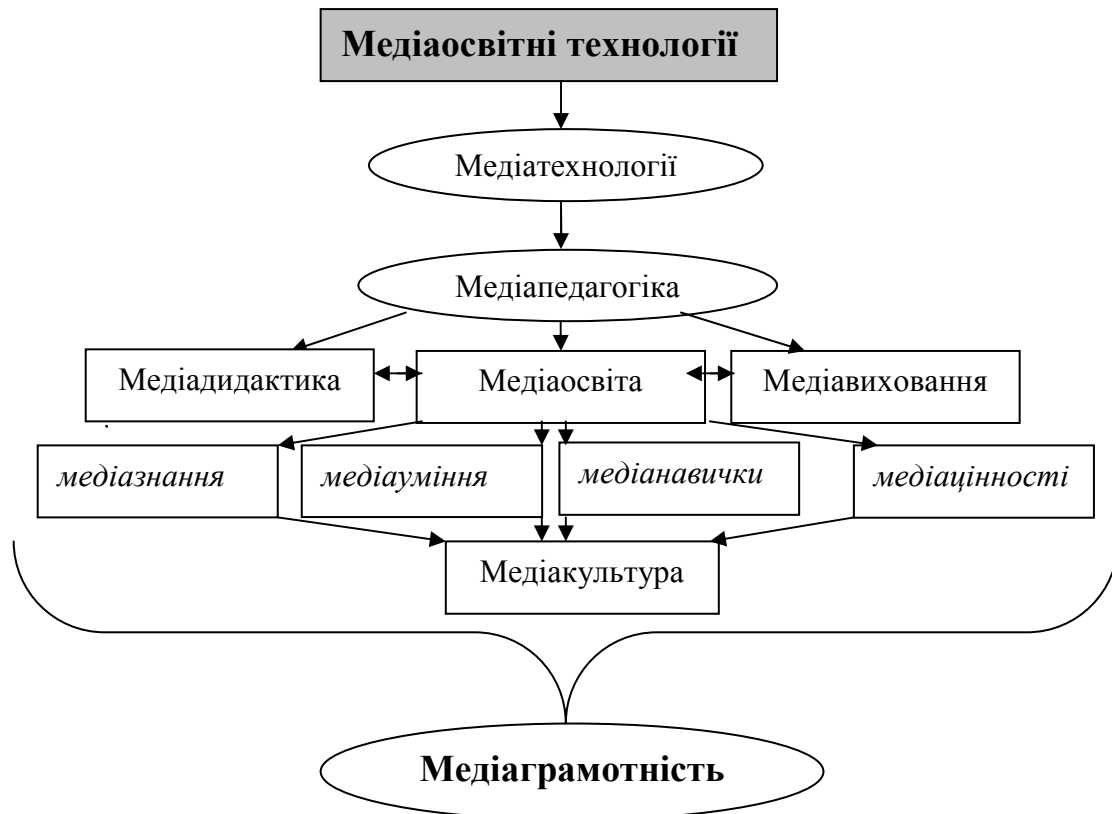

Рис 1. Основні складові медіаосвітніх технологій

«Медіаграмотність майбутніх учителів» – це грамотність у сфері медіа, до складу якої належать знання основних видів МОТ, змісту, форм і методів їх застосування в майбутній професійній діяльності, уміння критично сприймати, аналізувати, оцінювати інформацію, отриману з різних медіа, навички добирати та створювати навчально-пізнавальні медіатексти. Медіаграмотність – це практичні навички, це стиль життя.

Вплив МОТ сприяє формуванню медіазнань, умінь, навичок, розвиток медіацінностей як основу медіакультури майбутніх учителів початкових класів.

Дослідно-експериментальна робота здійснювалася на базі Дубенського педагогічного коледжу РДГУ (м. Дубно), Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка (м. Кременець), Рівненського державного гуманітарного університету (м. Рівне), Сарненського педагогічного коледжу РДГУ (м. Сарни) тощо. Загальна кількість – 98 респондентів.

1. На початку дослідно-експериментальної роботи було організовано спостереження за навчально-виховним процесом у закладах вищої педагогічної освіти, що дало можливість з’ясувати поодинокі випадки впровадження в навчально-виховний процес медіаосвітніх технологій. Викладачі рідко орієнтують студентів на ефективне використання сучасного медіапростору, оскільки самі не володіють відповідними знаннями, дуже часто брак часу не дозволяє опрацьовувати медіаосвітній контент, аналізувати та фільтрувати інформацію, отриману з різних медіа.

2. На основі проведених нами бесід зі студентами та викладачами ми можемо констатувати низький рівень їхньої медіаграмотності. Основною проблемою, на думку 45 % респондентів, є відсутність відповідних знань і вмінь у галузі медіаосвіти у зв'язку зі швидким розвитком сучасних медіазасобів. 30 % нарікають на брак вільного часу, відсутність зацікавлення. 25 % – вважають недостатнім матеріально-технічне забезпечення. Саме студенти є найбільш активними учасниками сучасного медіасвіту, тому виявляють велике бажання використовувати його ефективно.

3. Аналіз документації загальноосвітніх і вищих педагогічних навчальних закладів проводився з метою визначення кількості годин, відведених для вивчення дисциплін інформаційного спрямування, змісту цих дисциплін, програмних вимог до знань, умінь та навичок учнів та студентів, а також можливостей вивчення МОТ автономно та інтегровано з дисциплінами інформаційного спрямування.

Фрагментарне застосування МОТ у вищій школі пов'язане з низьким рівнем інформаційної грамотності викладачів, небажанням вивчати медіаосвітні технології, освоювати можливості їх застосування на заняттях, відсутністю розробленої методики, програмного та методичного забезпечення, методичних рекомендацій, факультативів, спецкурсів, медіаосвітнього навчального середовища.

Зокрема в Кременецькій обласній гуманітарно-педагогічній академії ім. Тараса Шевченка не передбачається вивчення дисциплін медіаосвітнього спрямування, ключових понять, пов'язаних із медіаосвітою, шляхів застосування медіаосвітніх технологій у навчальному процесі. Лише на першому курсі студенти ознайомлюються з дисципліною «Інформаційні технології і засоби навчання». Проведені бесіди з майбутніми вчителями початкових класів дозволяють констатувати середній рівень знань у галузі інформаційних, комп'ютерних та медіаосвітніх технологій. Це пов'язано з тим, що на вивчення інформаційних дисциплін відводиться незначна кількість годин.

На основі проведеного дослідження вважаємо, що найважливішим чинником успішності впровадження медіаосвіти є її кадровий потенціал. Без організаційного розв'язання проблеми підготовки професійних медіапедагогів подальший прогрес у цій галузі неможливий. У зазначеній ситуації важливою є часткова переорієнтація журналістських магістерських програм на підготовку медіапедагогів. Це може допомогти випускникам, схильним до педагогічної роботи, вирішити проблему зайнятості, кардинально не змінюючи предметної сфери діяльності. Закінчивши магістратуру, вони зможуть працювати викладачами факультативних курсів з медіаосвіти в школі та інших навчальних закладах, педагогами в установах додаткової освіти, очолити дитячі та юнацькі видання, вузівські та студентські ЗМІ; формувати медіаграмотність у майбутніх учителів. Кваліфіковані журналісти повинні зайняти місце медіапедагогів.

4. Спостереження за діяльністю суб'єктів навчально-виховного процесу дало можливість з'ясувати шляхи впровадження МОТ у навчальний процес, використання можливостей пошукових систем, сайтів та блогів мережі Інтернет з метою пізнання, формування критичного мислення, духовно-моральних якостей особистості.

Ми рекомендуємо ознайомлювати студентів із медіаосвітою в процесі вивчення дисциплін психолого-педагогічного, інформаційного спрямування; розвиваючи мотиваційний, креативний та інформативний потенціал сучасної молоді. У процес вивчення методик початкової освіти додавати аналіз фахових періодичних джерел, освітніх сайтів мережі Інтернет, спеціально створених груп у соціальній мережі. Підкріплювати заняття відео та аудіоматеріалом відповідної тематики.

Актуальним постає питання розв'язання цієї проблеми на законодавчому рівні – шляхом прийняття законопроєкту, який передбачав би впровадження медіаосвіти на всіх рівнях, починаючи з дошкільної освіти і закінчуючи самоосвітою. На сьогодні

медіаосвіта активно впроваджується в НУШ. Однак заклади вищої педагогічної освіти потребують введення дисциплін, факультативів, спецкурсів медіаосвітньої спрямованості; використання системи тренінгів для підготовки викладачів і студентів до безпечного та ефективного перебування в мережі Інтернет, раціонального застосування медіаосвітніх технологій у своїй професійній діяльності.

5. Анкети для студентів були ключовими в нашому експериментальному дослідженні, оскільки сприяли виявленню рівня медіаграмотності студентів педагогічних ЗВО з метою визначення педагогічних умов, розроблення методики застосування MOT у їх професійній підготовці. Напіввідкрита анкета передбачала різноманітні запитання: виявлення рівня обізнаності в основних поняттях, термінології медіаосвіти; особливостях використання медіаосвітнього контенту у навчально-виховному процесі з метою особистісного розвитку; аналіз позитивних моментів та недоліків медіаосвітнього простору; ставлення студентів до пропозицій щодо вивчення медіаосвіти в закладах вищої освіти та під час професійної підготовки.

Студенти других та четвертих курсів спеціальності «Початкова освіта» Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім.Тараса Шевченка охарактеризували медіаосвіту як «оволодіння освітою за допомогою різноманітних медіазасобів, техніки» – 96 %. Лише 4 % студентів схиляються до думки, що «медіаосвіта – це знання про інформацію і вміння користуватися нею».

Медіаграмотність учителя 83 % студентів характеризують як «уміння застосовувати сучасні технічні засоби і методи навчання при роботі з дітьми», 11 % – як «уміння вибирати правильну і корисну інформацію з Інтернету» і лише 6 % – як «знання і навички, які необхідні в житті медійного суспільства». Тобто більшість респондентів вважають, що медіаграмотність – це вміння використовувати різноманітні технології на уроках та в різних видах роботи з дітьми. Не акцентують уваги на грамотному застосуванні сучасних медіа, аналізі, порівнянні та критичному ставленні до отриманої інформації.

85 % майбутніх учителів початкових класів достовірно трактують поняття «критичне ставлення до інформації, отриманої з різних медіа», однак у житті часто не «фільтрують» і не перевіряють інформацію, оскільки не знають, які джерела є достовірними, або не мають на це часу.

Більшість опитаних студентів (87 %) створюють власний контент у сучасному медіапросторі, тому що «ми живемо у ХХІ столітті і зараз це модно», а також зазначили, що заради «лайків» люди готові на необдумані вчинки. Сучасні діти живуть у віртуальному соціумі і не завжди помічають живий світ, тому дуже часто «лайк» у соціальній мережі дорожчий за мамин поцілунок.

Опитані респонденти не цікавляться наявними програмами з медіаграмотності, бо не знають про їх існування. Студенти зазначили, що на заняттях у ЗВО не акцентується увага на вивченні основ медіаосвіти, роботі з інформаційно-пізнавальними медіаджерелами. Не розглядаються питання, теми, немає дисциплін, які навчали б їх грамотному перебуванню в мережі Інтернет, користуванню сучасними медіазасобами.

Перевагами медіаграмотності сучасного населення, на думку майбутніх учителів початкових класів, є: пізнання нового, доступність, швидкість пошуку інформації, розвиток суспільства, покращення життя, створення медіатекстів, грамотне висловлювання власної думки. Недоліками студенти назвали: невміння критично мислити, постійне перебування у віртуальному світі, який ніколи не замінить реального, відсутність живого спілкування, емоційних зустрічей та стосунків, нераціональне використання великої кількості вільного часу, плагіат, невміння формувати власну думку, зниження зацікавленості реальним світом, поступова деградація населення.

Однак саме медіаграмотність, на думку студентів, є потребою сучасного інформаційного суспільства, тому що з Інтернету ми черпаємо всю необхідну інформацію.

Студенти Сарненського педагогічного коледжу медіаграмотність охарактеризували як «уміння працювати з комп'ютером», «використання засобів масової інформації на уроці», «здатність створювати цікаві презентації, відеофільми».

Медіаосвіту студенти тлумачать як: «знання, уміння і навички використання комп'ютерних технологій». На думку респондентів, основною метою застосування медіаосвіти в їхній підготовці є «навчання корисного використання на уроках медіа, розроблення відеофрагментів». Студенти не цілком розуміють, що метою медіаосвіти, окрім того, є формування критичного мислення стосовно інформації, отриманої з різних медіа, оскільки, сприймаючи будь-яку інформацію, не звертають на це увагу. Медіаосвітні технології майбутні вчителі початкових класів зазвичай ототожнюють із комп'ютерними.

При підготовці до семінарських і практичних занять майбутні вчителі початкових класів найчастіше користуються пошуковими системами, сайтами мережі Інтернет, відео на YouTube, рідше використовують періодичні джерела, не переглядають навчально-пізнавальні програми телебачення, оскільки не знають про їх існування. Найпоширенішими періодичними джерелами були названі такі: «Розкажіть онуку», «Позакласний час», «Виховний час», «Фізичне виховання у початковій школі», «Слово вчителю». Найчастіше студенти користуються навчально-пізнавальними сайтами: «Вчитель вчителю», «На допомогу вчителю», «Вікіпедія», педагогічними сайтами та сайтами МОН України. Майбутні вчителі постійно використовують пошукові системи «Google», «Yandex», «Osvita.ua».

Недоліком у застосуванні МОТ, за висловлюваннями студентів, є «незнання можливостей використання сучасних медіаосвітніх технологій», «відсутність матеріально-технічної бази». Позитивні аспекти: «додаткова наочність», «цікаве представлення матеріалу за допомогою зорової пам'яті» тощо.

Студенти Рівненського державного гуманітарного університету спеціальності «Початкове навчання», відповідаючи на запропоновані запитання, характеризували медіаосвіту як «отримання знань та освіти з використанням медіатехнологій, яка спрямовує суспільство до безмежного та ефективного використання медіа»; «складову навчального процесу, яка передбачає ефективне застосування різних медіаосвітніх технологій для кращого засвоєння та поглиблення матеріалу (телебачення, комп'ютерні технології)».

Студенти четвертих курсів зазначених спеціальностей медіаграмотність тлумачать як «уміння вчителя користуватися комп'ютерними пристроями та знаходити потрібну інформацію, вміло подати її учневі»; «правильне, грамотне застосування МОТ у своїй роботі».

Медіаосвітні технології студенти характеризували як «технології, які створені для кращого засвоєння і сприймання нової інформації»; «технології, які дозволяють отримувати та використовувати інформацію всесвітньої мережі». Опитані респонденти не розглядають МОТ як раціональне використання сучасних пізнавальних засобів масової інформації.

Основною метою застосування МОТ у професійній підготовці майбутніх учителів, на думку студентів, є «якісне та швидке подання учням тієї чи іншої інформації»; «комп'ютерна та медіаграмотність»; «саморозвиток»; «підвищення освітнього рівня».

Студенти РДГУ зазначили, що викладачі періодично використовують на заняттях журнали, відео- та аудіозаписи, документальні фільми, фільми-хроніки, власний

записаний та змонтований пізнавальним матеріал; інтернет-ресурси; сучасні комп'ютери, медіапроектор, мультимедійну дошку, ноутбук, медіадиски; презентації, які доповнюють пояснення нового матеріалу та складні схеми.

Майбутні вчителі констатують, що вони часто застосовують комп'ютерні технології. Зокрема при підготовці до семінарських, практичних і лабораторних занять користуються онлайн бібліотекою, переглядають новини, здійснюють пошук потрібної інформації, створюють реферати, доповіді, інші роботи. Вони «живуть» в мережі Інтернет і при необхідності використовують її ефективно.

Студенти підтримують медіаграмотних викладачів, з якими активно співпрацюють через мережу Інтернет, отримуючи від них навчальну, пізнавальну та розвивальну інформацію, навчально-методичне забезпечення власної дисципліни; мають можливість надсилати на електронну пошту індивідуальні роботи для перевірки, працювати над курсовими роботами, проектами; спілкуватися в режимі онлайн, вирішуючи не лише професійні, а й особистісні питання тощо.

Із недоліків використання інтернет-ресурсів були названі такі: «недостовірність інформації»; «витрата великої кількості часу для пошуку потрібної інформації»; «велика кількість реклами»; «використовуючи інтернет-ресурси, не користуємося книгами». Окрім того, 62 % опитаних респондентів зазначили, що викладачі лише частково орієнтують їх на те, щоб працювати з різними видами інформаційно-пізнавальних медіатекстів при підготовці до занять; 8 % студентів заявили, що викладачі категорично проти роботи з медіатекстами, орієнтують студентів на роботу з підручниками.

Допомагають майбутнім учителям у навчанні, позитивно впливають на особистісний розвиток, на думку студентів, навчально-пізнавальні сайти мережі Інтернет «Studentam.net», «Ukr.net», «Referats», «Osvita.ua», «teacher.at.ua» (Вчитель вчителю, учням та батькам), «www.uroki.net» (Все для учителя), «Wikipedia», пошукові системи «Google», «Yandex», підручники онлайн, сайти для вчителів початкових класів тощо. Останнім часом великої популярності набувають освітні портали для вчителя школи: «Освіта в Україні, освіта за кордоном», шкільний портал «Острів знань», «Портфоліо вчителя», «Супер клас», «Вчитель вчителю, учням та батькам» та ін.

Серед переваг використання МОТ у закладах освіти були названі: «можливість швидко віднайти потрібний матеріал, зробити навчальний процес цікавим, ефективним»; «можливість глибше усвідомити навчальний матеріал (МОТ виступає в ролі наочності, що сприяє кращому розумінню та осмисленню навчального матеріалу)»; «збільшення ефективності навчального процесу»; «покращення сприймання інформації, навчання стає насиченішим, цікавішим, більш різноманітним, розвиваючим та стимулюючим»; «урізноманітнення навчальної програми, цікавий виклад необхідної інформації студентам». Недоліки застосування МОТ, на думку студентів, є: «недостатнє матеріальне забезпечення ЗВО»; «невикористання викладачами сучасних медіа»; «небажання студентів відвідувати бібліотеки», «погіршення зору в дітей», «Інтернет-залежність»

Із метою поліпшення умов використання МОТ у ЗВО студенти висловили думки про «використання сучасних медіазасобів з метою зацікавлення своїм предметом», «обладнання аудиторій медіазасобами, проекторами»; «збільшення фінансування для забезпечення навчальних закладів достатньою кількістю зазначених технологій»; «сприяння більш доступним можливостям роботи з медіатехнологіями»; «забезпечення можливості кращого використання МОТ». Більшість опитаних (95 %) виявляють бажання підвищити власний рівень медіаграмотності, ознайомитися з можливостями ефективного використання МОТ у навчальному процесі, подальшій професійній діяльності, у житті. 82 % опитаних студентів згодні з тим, що потрібно не тільки

готувати студентів педагогічних ЗВО до медіаосвіти школярів, а й відкрити у вищій школі спеціальність «медіаосвіта», щоб готувати дипломованих спеціалістів у галузі медіаосвіти. Деяким студентам було важко відповісти на запропоноване запитання, оскільки, на нашу думку, вони не обізнані в цих питаннях.

Аналізуючи відповіді студентів педагогічних коледжу та університету, потрібно зазначити, що студенти університету більш компетентні в згаданих питаннях, оскільки мають вищий рівень інформаційної обізнаності та інтелектуального розвитку, частково вивчали дисципліни інформаційного спрямування. Узагальнені результати анкетування студентів педагогічних ЗВО представлені в табл. 1.

Таблиця 1

Узагальнені результати анкетування студентів педагогічних ЗВО

Орієнтовні відповіді студентів на поставлені запитання	%
<i>Тлумачення поняття «медіаосвіта»</i>	
Не дали відповіді на зазначене запитання	17 %
Частково охарактеризували означене поняття	83 %
<i>Характеристика поняття «медіаосвітні технології»</i>	
Використання сучасних ТЗН для подання інформації та успішного її засвоєння	40 %
Технології, які дозволяють отримувати та використовувати інформацію всесвітньої мережі Інтернет	20 %
Технології, у яких використовується медіатехніка	18 %
Друкована інформація, радіо, телебачення, мережа Інтернет, аудіозаписи, навчальні фільми	12 %
Технології, за допомогою яких формується критичне ставлення до інформації, отриманої з різних медіа	10 %
<i>Тлумачення дефініції «медіаграмотність»</i>	
Використання в педагогічній діяльності медіазасобів під час пояснення, закріплення, перевірки знань учнів	59 %
Уміння користуватися комп'ютерними пристроями, пошуковими системами мережі Інтернет, знаходити пізнавальну та розвивальну інформацію, уміло подати її учневі	24 %
Уміння користуватися новітніми медіа з урахуванням розвитку ІКТ	12 %
Навички критичного мислення, аналізу отриманої інформації	5 %
<i>Використання МОТ під час підготовки до семінарських і практичних занять</i>	
Пошукові системи та сайти мережі Інтернет	71 %
Підручники, періодичні джерела	27 %
Навчально-пізнавальні програми радіомовлення, телепередачі	2 %
<i>Основна мета застосування МОТ у підготовці майбутніх учителів початкових класів</i>	
Навчання учнів користуватися персональним комп'ютером, сучасними ЗМІ з метою власного розвитку	53 %
Якісне та швидке подання учням тієї чи іншої інформації	24 %
Розширення можливостей майбутніх учителів отримувати інформацію і збагачувати свої знання	18 %
Саморозвиток	5 %
<i>Недоліком застосування МОТ, за висловлюваннями студентів, є:</i>	
Незнання можливостей ефективного використання сучасних медіазасобів	52 %
Низький рівень медіаграмотності викладачів ЗВО	28 %

Нераціональне використання великої кількості вільного часу, плагіат, невміння формувати власну думку, зниження зацікавленості реальним світом	20 %
<i>Позитивні аспекти впровадження МОТ у навчальний процес</i>	
Пізнання нового, доступність, швидкість пошуку інформації	65 %
Цікаве представлення матеріалу, додаткова наочність	25 %
<i>Виявляють бажання ознайомлюватися з можливостями ефективного використання МОТ у навчальному процесі, особистісному розвитку</i>	95 %
<i>Необхідно не тільки готувати студентів до медіаосвіти школярів, а й відкрити у ЗВО спеціальність – «медіаосвіта»</i>	82 %

6. Опитування студентів за допомогою соціальних мереж дозволили проаналізувати й узагальнити їх думки стосовно найбільш ефективних МОТ (преса, радіо, кіно, телебачення, Інтернет та ін.); рівень використання комп'ютерних та медіаосвітніх технологій у навчальній діяльності; з'ясувати думки щодо підготовленості студентів педагогічних ЗВО до медіаосвіти.

Проведене за допомогою соціальних мереж опитування студентів спеціальності «Початкова освіта» сприяло виявленню в них бажання ширше використовувати можливості сучасних засобів масової інформації в навчальному процесі та з метою особистісного розвитку, підвищення рівня медіаграмотності. Під час підготовки до семінарсько-практичних та лабораторних занять студенти найчастіше користуються пошуковими сайтами мережі Інтернет, де розміщені навчальні підручники і посібники, рідше опрацьовують періодичні джерела відповідно до напрямку підготовки, майже зовсім не переглядають навчально-пізнавальні програми телебачення, оскільки не знають про їх існування. Спостерігається несформованість у студентів уміння критично сприймати інформацію, отриману з різних медіаресурсів.

Стосовно медіаграмотності, обізнаності у сфері медіа доречно зазначити, що студенти розуміють її як «вміння користуватися засобами масової інформації, разом із сайтами мережі Інтернет, соціальними мережами, телебаченням, звідки люди черпають для себе інформацію, дізнаються про щось нове та цікаве». Незначна кількість майбутніх учителів початкових класів пов'язують медіаосвіту з пошуком навчально-пізнавальних сайтів, переглядом розвивальних відеоматеріалів на уроках та в позаурочний час, із функціонуванням гуртків фотолюбителів і журналістів.

Було проаналізовано соціальну мережу Фейсбук. Позитивним є те, що майже всі кафедри Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка створили групи в соціальній мережі, де постійно висвітлюють події кафедри, розміщують корисну, пізнавальну, навчальну та розвивальну інформацію, якою мають можливість користуватися студенти та викладачі в навчальному процесі та під час проходження педагогічної практики. Спостерігається намагання максимально ефективно використовувати інформаційний контент соціальної мережі в процесі навчання. Студенти також мають можливість активно користуватися освітніми ресурсами платформи Moodle. На ній розміщені навчально-методичні комплекси професійно-орієнтованих та вибіркових дисциплін, зокрема: робочі програми навчальних дисциплін, лекційні модулі, модулі семінарсько-практичних занять, модулі самостійної роботи, джерельне забезпечення самостійної роботи, тестові завдання, екзаменаційний матеріал, тека творчих завдань, мультимедійна галерея, презентації, тренінги, майстер-класи, глосарій тощо. Необхідно зазначити, що обмін інформацією між викладачами та студентами найчастіше відбувається через Вайбер, Фейсбук та Інстаграм.

Проведене опитування виявило низький рівень мотивації майбутніх учителів, байдужість до використання МОТ із метою пізнання та формування критичного ставлення до інформації, отриманої з різних медіа.

На основі вивчення та аналізу науково-методичної літератури, проведеного власного дослідження нами визначено критерії сформованості медіаграмотності майбутніх учителів початкових класів: ціннісно-мотиваційний, інформаційно-пізнавальний, діяльнісно-практичний та креативний.

Високий рівень медіаграмотності, за всіма критеріями, виявлено в незначній кількості респондентів. Студенти не мають належних умінь і навичок сприймати та оцінювати достовірність та якість інформації, відбирати з усього потоку пізнавальну та правдиву інформацію, використовувати її з метою особистісного розвитку, підвищення фахової компетентності. Вони не вміють і не зацікавлені самостійно працювати з пізнавальними періодичними джерелами, програмами телебачення, сайтами та блогами мережі Інтернет, створювати власні медіатексти, не вміють раціонально організувати свій навчальний час у роботі з інформаційним продуктом, не виявляють творчого потенціалу, стійкого інтересу до занять із застосуванням медіаосвітніх технологій, не вбачають необхідності використовувати їх у своїй професійній діяльності, не демонструють умінь сприймати, відбирати, перевіряти, «фільтрувати» та критично сприймати інформацію, отриману із сучасних медіа.

У процесі проведеного дослідження встановлено, що основними педагогічними умовами застосування МОТ у професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів є: формування позитивної мотивації у студентів щодо застосування навчально-пізнавальних медіатекстів; упровадження спецкурсу «Медіаграмотність майбутніх учителів», розроблення та використання методики застосування медіаосвітніх технологій у професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів; проведення тренінгів, майстер-класів медіаосвітньої проблематики.

На основі проведеного відбору ми створили креативну групу студентів Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка, завдання якої – впроваджувати медіа в сучасну освіту. Під нашим керівництвом студенти отримують творчі завдання, які частково доповнюють плани семінарсько-практичних занять із курсів «Педагогічна творчість», «Педагогічна етика», «Технології соціально-педагогічної роботи», «Психолого-педагогічний тренінг». Разом зі студентами розробляємо та проводимо тренінги, квести різноманітного спрямування; аналізуємо соціальні мережі. Робота спрямована на опрацювання сучасних інформаційно-пізнавальних сайтів мережі Інтернет, освітніх платформ, програм радіомовлення, телебачення, періодичних джерел тощо. Ці форми роботи широко впроваджуються на всіх курсах та спеціальностях де читаються зазначені дисципліни.

Оскільки сьогодні відбувається переорієнтація навчання із засвоєння величезної суми знань на освоєння компетентностей, це передбачає формування вмінь молодшого школяра працювати з інформацією: шукати, аналізувати, критично переосмислювати, відбирати необхідну, використовувати для вирішення певних задач.

Саме тому колективом медіапедагогів-лідерів під керівництвом О. Волошенюк та І. Іванової на основі кількарічного викладання медіаграмотності в початковій школі в 2018 році підготовлено навчально-методичний посібник «Медіаграмотність у початковій школі» [23]. У ньому запропоновані навчальні програми «Я у медіапросторі» (перший, другий, третій рік вивчення), навчальні модулі до запропонованих програм другого та третього років вивчення, які містять сукупність взаємопов'язаних модулів: медійний простір: історія розвитку, аудіовізуальні медіа, Інтернет-мережа – сучасний інформаційний простір, захист прав людини в сучасному

медіапросторі, реклама в житті сучасної людини, орієнтація в сучасному інформаційному просторі, новинна грамотність та безпечний медіапростір.

Курс «Я у медіапросторі» є базовим для набуття учнями необхідних навичок умілого та безпечного споживання інформаційних продуктів. Він спрямований на формування розуміння школярами поняття «медіапростір» та позиціонування себе як користувача та створювача медіапродукції. Реалізація цієї програми дає можливість виховати: медіаграмотного учня, який спроможний перетворювати інформацію в знання; медіакомпетентного члена сучасного соціуму, який здатний не піддаватися медіаагресії та маніпуляціям [24].

Для майбутніх учителів колективом медіапедагогів розроблено спеціальні курси за вибором «Медіаосвіта в школі», вийшов друком посібник для вчителя «Медіаграмотність та критичне мислення в початковій школі» [25]; запропоновано в достатній кількості навчально-методичну та науково-популярну літературу. Від майбутніх учителів потрібно лише бажання раціонально використовувати наявний медіаконтент.

4. ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Узагальнений аналіз проведеного дослідження дозволяє зафіксувати низький рівень медіаграмотності майбутніх учителів початкових класів, їх обізнаності в галузі медіаосвіти, можливостей використання сучасних МОТ з метою розвитку, навчання та пізнання. Більшість респондентів вважають, що медіаграмотність – це вміння використовувати інформаційні технології на уроках, у різних видах діяльності з дітьми. Опитані не акцентують уваги на грамотному застосуванні сучасних медіа, аналізі, порівнянні та критичному відношенні до отриманої інформації.

Студенти не цікавляться наявними програмами з медіаосвіти для початкової школи, оскільки не знають про їх існування. Майбутні вчителі початкових класів зазначили, що на заняттях у ЗВО не звертається увага на вивчення основ медіаосвіти, роботу з інформаційно-пізнавальними медіаджерелами.

Це пов'язано з низьким рівнем мотивації, необізнаністю викладачів у галузі медіаосвіти. Однак більшість респондентів (86 %) побажали не лише підвищити власний рівень медіаграмотності, а й висловили думки про впровадження елементів медіаосвіти під час вивчення психолого-педагогічних та інформативних дисциплін.

Тому постає проблема організації процесу підготовки викладачів та студентів педагогічних навчальних закладів до застосування медіаосвітніх технологій у навчанні і професійній діяльності.

Необхідно розробити програми для студентів як педагогічних коледжів, так і закладів вищої освіти, акцентуючи увагу на магістерському рівні підготовки. Потрібно ознайомлювати майбутніх учителів початкових класів із поняттям медіаосвіти, можливостями її інтеграції в навчально-виховний процес. Важливо, щоб студенти працювали з першоджерелами інформації, відшуковували та розробляли квести, тренінги, займалися проектною діяльністю, відвідували радіо та телеканали, аналізували разом із дітьми дитячу медіапродукцію.

Оскільки медіаграмотність майбутніх учителів початкових класів залишається на низькому рівні, ми зустрічаємося із суперечністю між перебуванням студентів у мережі Інтернет, у відкритому інформаційному просторі і неадекватним часом перебування їх на аудиторних заняттях. Тому всі викладачі вищів повинні залучати студентів до навчання їхніми ж засобами: через інформаційні канали, пошукові системи та соціальні мережі в Інтернеті. Одним із основних завдань є навчання студентів раціонально витратити час перебування в мережі Інтернет. Нами організовані та проведені для

викладачів і студентів тренінги, майстер-класи, мета яких – навчати та мотивувати їх іти в ногу з часом, пізнати різноманіття світу медіа та його ефективне використання з метою відкриття нового, незвіданого, цікавого та пізнавального. Актуальною постає проблема вивчення й удосконалення наявних та розроблення нових курсів з основ медіаграмотності. У подальшій науково-педагогічній діяльності плануємо реалізувати у ЗВО визначені педагогічні умови формування медіаграмотності майбутніх учителів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Концепція Нової української школи. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalnaserednya/ua-sch2016/konczepczyia.html>. Дата звернення: жовтень, 21, 2019.
- [2] Державний стандарт початкової освіти 2018. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://dano.dp.ua/attachments/article>. Дата звернення: жовтень.17.2019.
- [3] Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція). [Електронний ресурс]. Доступно: https://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzhennya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya. Дата звернення: жовтень, 23, 2019.
- [4] В. Ю. Биков, «Інноваційні інструменти та перспективні напрями інформатизації освіти», *Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи : матеріали третьої міжнар. наук.-практ. конф. [у 2 ч.]*, Львів : ЛДУ БЖ, 2012. Ч. 2. С. 14–27.
- [5] І. М. Галаган, «Використання інформаційно-комунікаційних технологій в початкових класах». *Початкова школа*, 2014. № 2. С. 33–34.
- [6] Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія, М. М. Козяр, *Інформаційно-комунікаційні технології в професійній освіті майбутніх фахівців : монографія*, Львів : Вид-во «СПОЛОМ», 2012. 502 с.
- [7] А. М. Коломієць, *Інформаційна культура вчителя початкових класів : монографія*, Вінниця : Видавництво «Діло», 2008. 379 с.
- [8] Н. В. Морзе, А. Б. Кочарян, «Модель стандарту ікт-компетентності викладачів університету в контексті підвищення якості освіти», *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2014. Том 43. №5. С. 27-39. [Електронний ресурс]. Доступно : http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/6198/1/N_Morze_A_Kocharian_ITZN_43_IS.pdf http Дата звернення : листопад, 21, 2019.
- [9] О. В. Співаковський, Л. Є. Петухова, В. В. Коткова, «Філософія трисуб'єктної дидактики в системі підготовки майбутнього вчителя початкових класів», *Комп'ютер у школі та сім'ї*, 2014. № 3. С. 7–11.
- [10] Г. П. Васянович, «Медіаосвіта: зарубіжний і вітчизняний досвід», *Педагогіка і психологія професійної освіти*, 2007. № 2. С. 11–21.
- [11] Н. М. Духаніна, «Медіатехнології як мотивація студентів до навчання», *Вища освіта України*, 2008. № 3. С. 189–193.
- [12] Ю. М. Казаков, *Педагогічні умови застосування медіаосвіти у професійній підготовці майбутніх учителів*. дис. канд. пед. наук., Луганськ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Луганськ, 2007. 213 с.
- [13] А. В. Литвин, «Медіаосвіта як складова інформаційної підготовки майбутніх фахівців», *Директор школи*, 2010. № 21. С. 1–5.
- [14] Г. В. Онкович, *Медіаосвіта (загальний курс) : програма навчального курсу для студентів вищих навчальних закладів*. К. : ІВО НАПН України, 2010. 24 с.
- [15] Л. Є. Петухова, *Теоретико-методичні засади формування інформатичних компетентностей майбутніх учителів початкових класів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук, Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського, Одеса*, 2009. 50 с.
- [16] І. А. Сахневич, *Упровадження медіаосвіти у вищих навчальних закладах України: проблеми та перспективи*. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*, 2010. № 21. С. 239–242.
- [17] Р. П. Бужиков, «Педагогічні умови застосування інноваційно-комунікаційних технологій на заняттях з іноземної мови на економічних факультетах», *Вища освіта України*, 2006. № 1 (додаток). С. 134–141.
- [18] О. К. Янишин, *Формування комунікативних умінь майбутніх документознавців засобами медіаосвітніх технологій : дис. канд. пед. наук, Інст. вищ. освіти НАПН України, К.*, 2011. 145 с.
- [19] Н. М. Духаніна, *Педагогічні умови застосування медіаосвітніх технологій у підготовці магістрів комп'ютерних наук : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук, К.*, 2011. 22 с.

- [20] Д. А. Заруба, «Практичні медіаосвітні заняття як фактор розвитку творчих здібностей та критичного мислення студентів», *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2010. № 21. С. 232–235.
- [21] Медіаосвіта та медіаграмотність : підручник . ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; за науковою редакцією В. В. Різуна, Київ : Центр Вільної Преси, 2013. 352 с.
- [22] И. В. Жилавская, Медиаобразование молодежной аудитории, Томск : ТИИТ, 2009. 322 с.
- [23] Янкович О. І., Біницька К. М., Очеретний В. О., Кузьма І. І. Підготовка майбутніх фахівців в університетах України та Польщі до реалізації медіаосвіти дошкільників, *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2018. Том 67. №5. С. 264-276.
- [24] Медіаграмотність у початковій школі : посібник для вчителя . О. В. Волошенюк, О. В. Ганик, В. В. Голошапова, Г. А. Дегтярьова та ін. . За редакцією О. В. Волошенюк, В. Ф. Іванова, Київ : ЦВП, АУП, 2018. 234 с.
- [25] Я у медіапросторі : навчальна програма початкової школи загальноосвітніх навчальних закладів 1-ий рік вивчення : І. Б. Іванова, А. Ю. Кожанова [Електронний ресурс]. Доступно: http://www.aup.com.ua/ml/Program_mediaoostir_2017.pdf Дата звернення: листопад, 05, 2019.
- [26] Медіаграмотність та критичне мислення в початковій школі : посібник для вчителя . За редакцією О. В. Волошенюк, Г. А. Дегтярьової, В. Ф. Іванова, К. : ЦВП, АУП, 2017. 197 с.
- [27] Медіаграмотність : підручник для вчителів . Сінді Шейбе, Фейз Рогоу . перекл. з англ. С. Дьома; за загал. ред. В. Ф. Іванова, О. В. Волошенюк. К. : Центр вільної преси, Академія української преси, 2017. 319 с.
- [28] Медіаграмотність у запитаннях та відповідях : навчальна програма . В. В. Літостанський, В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк, В. І. Даниленко, В. П. Мележик. К., 2014. 32 с.

Матеріал надійшов до редакції 23.12.2019

ДИАГНОСТИКА УРОВНЕЙ СФОРМИРОВАННОСТИ МЕДИАГРАМОТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

Васянович Григорий Петрович

доктор педагогических наук, профессор, профессор кафедры гуманитарных наук и социальной работы Львовский государственный университет безопасности жизнедеятельности, г. Львов, Украина
ORCID ID 0000-0002-2346-193x

smetanochka@ukr.net

Герганов Леонид Дмитриевич

доктор педагогических наук, доцент, профессор кафедры инженерных дисциплин Дунайський інститут Національного університету «Одеська морська академія», г. Измаил, Украина
ORCID ID 0000-0003-3467-5244

gerganovleonid@gmail.com

Бешок Татьяна Витальевна

кандидат педагогических наук, доцент кафедры теории и методики дошкольного и начального образования Кременецкая областная гуманитарно-педагогическая академия им. Тараса Шевченко, г. Кременец, Украина

ORCID ID 0000-0003-0741-2430

tanjabehok@gmail.com

Аннотация. В статье раскрыты результаты проведенного диагностического исследования, проверки уровней сформированности медиаграмотности у будущих учителей начальных классов. Выявлены единичные случаи внедрения в учебно-воспитательный процесс медиаобразовательных технологий. Сделан вывод о недостаточном умении будущих учителей начальных классов критически анализировать и проверять информацию, полученную из различных медиа. Доказано, что в учебных планах учреждений высшего образования (педагогических) не предусмотрено дисциплин медиаобразовательного направления, в отличие от учреждений высшего образования, например, Польши, где студенты изучают курс «Медиа в образовании». Выявлен низкий уровень медиаграмотности будущих учителей начальных классов, их неумение и нежелание проверять информацию, полученную из различных медиа с целью формирования

собственного критического мышления. Раскрыта сущность понятий «медиаобразовательные технологии» и «медиаграмотность будущих учителей». Определены педагогические условия формирования медиаграмотности у будущих учителей начальных классов. Схематически отражены составляющие медиаобразовательных технологий, основой которых являются: медиазнания, медиаумения, медианавыки и медиаценности. Определены критерии сформированности медиаграмотности будущих учителей начальных классов: ценностно-мотивационный, информационно-познавательный, деятельностно-практический и креативный. Дополнено содержание учебных дисциплин «Педагогическое творчество», «Педагогическая этика», «Технологии социальной работы», «Психолого-педагогический тренинг» материалами медиаобразовательной проблематики. Организовано опрос студентов с помощью социальной сети Фейсбук. Создан собственный блог «Медиаграмотность» с целью повышения уровня знаний молодежи в области медиаобразования. Акцентировано внимание на учебно-методических пособиях для учителей начальной школы «Медиаграмотность в начальной школе» и «Медиаграмотность и критическое мышление в начальной школе». Работу со студентами направлено на изучение материалов социальных сетей, современных информационно-познавательных сайтов, на основе чего разработаны и внедрены квесты и тренинги по актуальной медиаобразовательной проблематике.

Ключевые слова: медиаобразование; медиаграмотность; медиаобразовательные технологии; будущие учителя начальных классов; профессиональная подготовка; Новая украинская школа; компетентности ученика; информационная медиаграмотность.

THE LEVELS FORMATION DIAGNOSTICS OF PROSPECTIVE ELEMENTARY SCHOOL TEACHERS' MEDIA LITERACY

Hryhorii P. Vasianovych

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Chair of Humanitarian Sciences and Social Work, Lviv State University of Life Safety, Lviv, Ukraine
ORCID ID 0000-0002-2346-193x
smetanochka@ukr.net

Leonid D. Gerganov

Doctor of Pedagogy, Associate Professor, Professor of the Department of Engineering Disciplines of Danube Institute of National University «Odessa Maritime Academy», Izmail, Ukraine
ORCID ID 0000-0003-3467-5244
gerganovleonid@gmail.com

Tetiana V. Beshok

PhD of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Chair of Theory and Methods of Preschool and Elementary Education
Kremenets Taras Shevchenko Regional Humanitarian and Pedagogical Academy, Kremenets, Ukraine
ORCID ID 0000-0003-0741-2430
tanjabehok@gmail.com

Abstract. The article reveals the results of the conducted diagnostic research, checking the level of formation of the prospective elementary school teachers' media literacy. Single cases of introduction of media education technologies into the educational process as well as prospective elementary school teachers' insufficient ability to critically analyze and verify information received from different media have been revealed. It has been found out that the curricula of higher pedagogical educational institutions do not envisage disciplines of media education, unlike higher educational institutions in Poland, where students study the course «Media in Education». The low level of prospective elementary school teachers' media literacy as well as their inability and unwillingness to check the information received from different media in order to form their own critical thinking have been revealed. The essence of the concepts of «media education technologies» and «prospective teachers' media literacy» have been disclosed. The pedagogical conditions of forming the prospective elementary school teachers' media literacy have been determined. The components of media education technologies based on: media knowledge, media skills, media habits and media values have been schematically presented. The criteria of formation

of prospective elementary school teachers' media literacy have been determined: value-motivational, informative-cognitive, activity-practical and creative. The content of educational disciplines on «Pedagogical creativity», «Pedagogical ethics», «Technologies of social and pedagogical work», «Psychological and pedagogical training» have been supplemented with the content of media educational issues. Student surveys have been organized through the social network Facebook. Our own blog «Media Literacy» to raise the level of knowledge of young people in the field of media education has been created. Teaching aids «Media Literacy in Primary School» and «Media Literacy and Critical Thinking in Primary School» for elementary school teachers have been emphasized. The work with students has been aimed at developing materials of social networks, modern information and cognitive sites, on the basis of which the quests and trainings of current media education issues have been developed and implemented.

Keywords: media education; media literacy; media education technologies; prospective elementary school teachers; professional training; new Ukrainian school; student competences; information media literacy.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] New Ukrainian school concept. [Online]. Available: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalnaserednya/ua-sch2016/konczepczyia.html>.: Accessed on: October 21, 2019 (in Ukrainian).
- [2] State standard of primary education 2018. [Online]. Available: <http://dano.dp.ua/attachments/article>. Accessed on: October 17, 2019 (in Ukrainian).
- [3] Concept of Implementation of Media Education in Ukraine (New Edition). [Online]. Available: http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsija_vprovadzhennya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsija/. Accessed on: October 23, 2019). (in Ukrainian).
- [4] V. Yu. Bykov, «Innovative tools and perspective directions of education informatization», *Informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii v suchasni osviti: dosvid, problemy, perspektyvy : materialy tretoi mizhnar. nauk.-prakt. konf. [u 2. ch.]*, Lviv : LDU BZh, 2012. Ch. 2. pp. 14–27. (in Ukrainian).
- [5] I. M. Halahan, «Use of information and communication technologies in elementary classes», *Pochatkova shkola*, 2014. № 2. pp. 33–34. (in Ukrainian).
- [6] R. S. Hurevych, M. Yu. Kademiia, M. M. Koziar, Information and communication technologies in professional education of future specialists: *monohrafiia*, Lviv : Vyd-vo «SPOLOM», 2012. p.502 (in Ukrainian).
- [7] A. M. Kolomiets, Information culture of elementary school teachers : *monohrafiia*, Vinnytsia : Vydavnytstvo «Dilo», 2008. p.379. (in Ukrainian).
- [8] N. W. Morse, A. B. Kocharian, (2014). «Model of the standard of ICT competency of university teachers in the context of improving the quality of education» *Informacijni tehnologii' i zasoby navchannja*, 43 (5), pp.27–39. [Online]. Available: <http://elibrary.kubg.edu.ua/6198>. Accessed on: October 11, 2019 (in Ukrainian).
- [9] O. V. Spivakovskiy, L. Ye. Petukhova, V. V. Kotkova, «The Philosophy of Three-Person Didactics in the Future Primary Teacher Training System», *Komputer u shkoli ta simi*, 2014. № 3. S. 7–11. (in Ukrainian).
- [10] H. P. Vasianovych, «Media Education: Foreign and Domestic Experience», *Pedahohika i psykholohiia profesiinnoi osvity*, 2007. № 2. pp. 11–21. (in Ukrainian).
- [11] N. M. Dukhanina, «Media technologies as students' motivation for learning». *Vyshcha osvita Ukrainy*, 2008. № 3. pp. 189–193. (in Ukrainian).
- [12] Yu. M. Kazakov, Pedagogical conditions for the use of media education in the training of future teachers. dys. kand. ped. nauk., Luhansk. nats. un-t imeni Tarasa Shevchenka, Luhansk, 2007. p.213. (in Ukrainian).
- [13] A. V. Lytvyn, «Media education as a component of information training of future specialists», *Dyrektor shkoly*, 2010. № 21. pp. 1–5. (in Ukrainian).
- [14] H. V. Onkovych, Media Education (General Course) : *prohrama navchalnoho kursu dlia studentiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv*, K. : IVO NAPN Ukrainy, 2010. p.24. (in Ukrainian).
- [15] I. A. Sakhnevych, Implementation of Media Education in Higher Educational Institutions of Ukraine: Problems and Prospects. *Naukovyi visnyk Volynskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky*, 2010. № 21. pp. 239–242. (in Ukrainian).
- [16] R. P. Buzhykov, «Pedagogical Conditions of Application of Innovation and Communication Technologies in Foreign Language Classes at Economics Departments», *Vyshcha osvita Ukrainy*, 2006. № 1 (dodatok). pp. 134–141. (in Ukrainian).

- [17] O. K. Yanyshyn, Formation of communicative skills of future document scientists by means of media educational technologies : dys. kand. ped. nauk, Instytut vyshchoi osvity NAPN Ukrainy, K., 2011. p.145. (in Ukrainian).
- [18] N. M. Dukhanina, Pedagogical conditions of application of media education technologies in preparation of masters of computer sciences : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk, K., 2011. p.22 . (in Ukrainian).
- [19] D. A. Zaruba, «Practical media education as a factor in the development of students' creative abilities and critical thinking», *Naukovyi visnyk Volynskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky*. 2010. № 21. pp. 232–235. (in Ukrainian).
- [20] *Media education and media literacy : manual*. red.-upor. V. F. Ivanov, O. V. Volosheniuk; za naukovoju redaktsiieiu V. V. Rizuna, Kyiv : Tsentr Vilnoi Presy, 2013. p.352. (in Ukrainian).
- [21] I. V. Zhilavskaja, *Media education of the youth audience*, Tomsk : TIIT, 2009. p.322. (in Russian).
- [22] Yankovych O. I., Bynytska K. M., Ocheretnyi V. O., Kuzma I. I. «Practical media educational classes as a factor in the development of creative abilities and critical thinking of students» *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia*, 2018. Tom 67. №5. pp. 264-276. (in Ukrainian).
- [23] *Elementary school media literacy : manual for teacher*. O. V. Volosheniuk, O. V. Hanyk, V. V. Holoshchapova, H. A. Dehtiarova ta in. . Za redaktsiieiu O. V. Volosheniuk, V. F. Ivanova, Kyiv : TsVP, AUP, 2018. p.234. (in Ukrainian).
- [24] I'm in the media space : *navchalna prohrama pochatkovoii shkoly zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv I-yi rik vyvchennia* : I. B. Ivanova, A. Yu. Kozhanova. [Online]. Available: http://www.aup.com.ua/ml/Program_mediaorostir_2017.pdf . Accessed on: November 05, 2019. (in Ukrainian).
- [25] *Media literacy and critical thinking in elementary school: manual for teacher*. Za redaktsiieiu O. V. Volosheniuk, H. A. Dehtiarovoi, V. F. Ivanova, K. : TsVP, AUP, 2017. p.197. (in Ukrainian).
- [26] *Media literacy : manual for teacher* . Sindi Sheibe, Feiz Rohou . perekl. z anhl. S. Doma; za zahal. red. V. F. Ivanova, O. V. Volosheniuk. K. : Tsentr vilnoi presy, Akademiia ukrainskoi presy, 2017. p.319. (in Ukrainian).
- [27] *Media literacy in questions and answers : navchalna prohrama* . V. V. Litostanskyi, V. F. Ivanov, O. V. Volosheniuk, V. I. Danylenko, V. P. Melezhyk. K., 2014. p.32. (in Ukrainian).

